

կան միութեան ալ ի նպաստ կը խօսի, վասն զի դժուար է մոածել, որ երկու տարբեր աներ մէկ եպիսկոպոս ունեցած ըլլան: Կայ սակայն ուրիշ հնարաւորութիւն մը, որ աւելի հրապուրիչ է, Ուրքան գիտեմ չկայ նախարարական տոհմ մը, որ ունենայ Տէր Բագրեւանդայ յորջործումը մինչեւ է. դար: Հաւանաբար արքունական ստամիչեւ է. դար: Հաւանաբար արքունական ստամիչեւ է. դար: Ապա անցաւ Մամիկոնեանց: Արարական արշաւանքի ժամանակ Բագրեւանդ Մամիկոնեանց էր մինչեւ 852, երբ Բուղար կը գլաւատէ Քուրդիկ Մամիկոնեան վերջին իշխանը եւ գաւառը կ'անցնի Բագրատունեաց (Laurient, 96, 120, 122, 127, 217): Արքունական ստամիչեւ եղած միջոցին կրնար գիւրաւ Արշարունեաց հետ մէկ եպիսկոպոս ունենալ, որովհետեւ Արշարունեաց Տէրերը արքունական տոհմ եւ ազգակից էին Հայ գահուն: Բայց երբ Հայ Արշակունի գահը կը կործանի եւ դարուն մեծադոյն նախարարութիւնը՝ Մամիկոնեան տունը Բագրեւանդայ կը տիրանայ, կը հիմնուի նոր Թագրեւանդայ մը՝ Արշարունիք անկախ, Եպիսկոպոս Բագրեւանդայ յորջործանքով:

Բագրեւանդայ վրայ Կամսարական տէրութեան ի նպաստ Ալիշան յառաջ կը բերէ թաթէ և Ալարոսի վարքը: Հեղինակը՝ Յովսիհ՝ կը յիշատակէ Վարազտիրոց մը Եւ դարու վերջ, եւ Աշոտ մը՝ օրդի Սմբատայ՝ Զ. դարու կէսին, իբր Տէր Արշարունեաց եւ Բագրեւանդայ (Հայապատէր, Ա, 429): Բայց ենթադրելով նոյն իսկ աշոտ յայտնապէս Մամիկոնեան է, իսկ որ Աշոտ յայտնապէս Վարազտիրոցի կամաց աղաքանական արժէքը, պէտք է դիտել, տեղիքիս պատմական արժէքը, պէտք է դիտել, որ Աշոտ յայտնապէս Վարազտիրոցի անոր Արշարունեաց Տէր կոչուիլը: Երբ Յովսիհ՝ Դաւիթ իշխանին՝ Կամսարական, մականունը չի մոռնար աւելցնել, արդեօք իր լուսութիւնը Վարազտիրոցի տոհմի մասին մատնցոյց մը չէ անոր Կամսարական ըըլլաւուն: Այս անձնութեարու մասին վարը պիտի խօսիմ առանձինն: Ես աւելի Հաւանական կը դանեմ որ Զ. դարուն օտար տոհմ՝ մը տիրած ըլլայ նաեւ Արշարունեաց Կարճ ժամանակով, քան որ Կամսարականք իրենց իշխանութիւնը նշնչակէ կարճ ժամանակով տարածած ըլլան Բագրեւանդայ վրայ՝ Զ. դարուն:

Հ. Ս. ԿՈՂԵՆԻՆ

ՐԱՆՍՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԸՄԱԿԱՆ ՀԵՅԵՐԻՆԻ ՑԱՏԿՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐԻՆ

Դ.

Ածակսններ՝ “-իստան” վերջաւորութեամբ:

Գոյականներն ածականի վերածելու պաշտօնն ունեցող բազմաձեւ ու բազմաթիւ յետադաս մասնիկներու կողքին, կան միեւնոյն պաշտօնով՝ կարելի է ըսել — նոյնքան բազմաձեւ ու բազմաթիւ բառեր, որոնց մէջն մեր գասականները բացորոշ հակում ցոյց կու տան գործածելու մասնարապէս հիան բառը, ինչպէս ցոյց կու տայ ստորեւ յառաջ բերուած գրեթէ կատարեալ ցուցակը: — Նախարար գիրներու հետ համեմատելով այս ձեւ կաղմուած ածականներն ալ, իսկըն կարելի Կըլայ համոզում գոյացընել թէ հեղինակներու կիրարակած այսարդ ու անզարդ ածականներով ներկայացընելու ու հետեւաբար բանասիրօրէն հաւատարիմ մնալու իրենց առաջադիր բնագրին, թարգմանիները կը սիրեն միշտ դիմել ճոխաբանութիւններու ու կը կերտեն հարազատօրէն ազգային ձեւեր՝ իրենց թարգմանութիւններն ստրկութենէն աղատ պահելու ու տալու համար անոնց իսկապէս հայ նկարագիր:

ԱՄՈՔԱԽՈՎԱՌՈՒՆ. — “Եթէ լինիցի, ասեն, աւդ ամոքիւն քաղըրաշոնչ յերկիր բարիոք”, Բարսեղ, Ակցօր, էջ 90, յոյնը միայն ձերան εὐρացաւած էն (Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 104). “Ամոքիւն խառնուածովն առցեն զիստարումն անդեան ըստ պատշաճի պիտոյից իւրեանց, անդ, էջ 100, որուն համապատասխան հատուած չկայ յոյն բնագրին մէջ (ibid., էջ 112–113), դարձեալ “Եւ նոքաւք ընդունի փոք մեր շամուտիւնն խառնուած ջերմութեանն եւ ցրտութեանն, անդ, էջ 140, յոինը պարզաբար տօն ձերա (ibid., էջ 149: Տես Հանդէս Ամօրեայ 1923, էջ 146–147):

*ԱՅԼԱՅԼԱԽՈՎԱՌՈՒՆ. — “Մի զգենուցուս այլութեան զար եւ զկուալ ի միասին”, Օրէնք,

իբ, 11, = ո՞չ էնծոյ խթծդլու, քրտա խալինու և տպ ամերի, իբրեւ մակրայ գործածուած է այստեղ այլութիւն, հայայառուկ ածականը:

ԱՍՏՈՒԵԾԱԽԱԾՈՒՆ. — “Եւ աէրն նախ զնոսա զատոց յերկիս կարգաց եւ հրեշտակակրաւն եւ սուրուածական կարգաւըն բարձրացոյց յերկուս, Ա. Գ. Թ., Էջ 303. “Եւ վկայութեամբ դժալուստ որդւոյն կարեմք ճշմարտել մարդարէականաւըն յառաջ ասացելովք վասն մարմածին ծննդեան աստուածորդւոյն, հոգեխառն բանիք շատուածական մարմնոյն, անդ, Էջ 186—187, նոյնպէս որով կորոյս զշարն, ովին մարմնով պարտաւորեաց զմեղան սուրուածական մարմնովն, անդ, Էջ 193, որմէ ածանցած է Եփումի թարգմանիչը՝ սրնդ փայտ դալար զայս առնեն. առակաւ ասաց նա, դալար վասն սուրուածականուն իւրոյ, եւ չոր վասն այնոցիկ, որք Բ, Էջ 220.

ԱՐԻՒՆԱԽԱԾՈՒՆ. — “Յաւնքն ահադինք եւ դէք սոստոք, աչք արեւիստառն եւ սիրաք ի թնդողն, Ուկեբ, Մեկն. Պաւղ. Ա, Էջ 849, յոյն բնագիրը անպաճոյն, պարզ եւ համառօտ’ ծրագ ծմբա ածուդրոն, չարծաց ծւըշիչըրմնենդ.

ԱՐՈՒԵՍՏԱԽԱԾՈՒՆ. — “Տեսէք զպանչելիս արեւուածական զարմանալեաւք, զի կապեալ պնդեալ կայ ծովն աւազովն, Զ. Գ. Պաւղ, Էջ 367, ասորին ունի անզարդ՝ յօատօյ յօաչոյ, ԴրՊարտէ թարգմանէ բառացի ստուպենդա miracula (Graffin, Pat. syr. I, Էջ 667—668).

ԱՒՉԱԽԱԾՈՒՆ. — “Ամենեքեան մեռեալ էին վասն դժնդակ չարացունչ դառնութեան տեղոյն, վասն կարակում աղմին, այստեան բնակութեան եւ խորութեանն, Ա. Գ. Թ., Էջ 72. *

***ԱՒՏԱՐԱԽԱԾՈՒՆ.** — Բառս գործածուած է գոյականաբար (սուրուածական) Ղեւտացւոց գրքին մէջ՝ “զանառուն քո յառաջատականում իսաւնեսցեսն, ԺԹ, 19 = ու չեղու ծոս օվ չառչեսւու է տ ք օ չ ն չ շ զ ա վ, որ Եփումի ծոտ եղած է աւելի անպաճոյն” մի տայք զանառունս ձեր ի խառն, Ա, Էջ 335.

ԲԱՋՄԱԽԱԾՈՒՆ. — “Որում ոչ ձայն քննարի եւ չոչիւն սրնդի նման է, եւ ոչ բաղաստան փողք տաւզաց այնպիսի ինչ ձայնս յաւրինեն, Ուկեբ, Մեկն. Պաւղ. Ա, Էջ 125, որուն իստուն եւ աշառ, բաղաստան (հմանէ վար-

դանեան, բառաբնական գիտողութիւններ, Ա, Էջ 71—72), յոյն բնագերը կը ներկայացընէ շատ անպաճոյն ձևու օրշան օսուս ու թագատրութիւնը, որու մասին տես Տաշեան, Ուսումն գասական հայ. լեզուի, Էջ 581:

ԲԱՐՁՐԱԽԱԾՈՒՆ. — “Որով կորոյս զշարն, գովին մարմնովն պարտաւորեաց զմեղան սատուածախառն մարմնովն. ի բարձրակառ (օածմն ունին գլուխութեան) խոնարհութենէն զաներեւոյթ խառն տեսմանն? Ա. Գ. Թ., Էջ 193.”

ԲՈՐԲՈՐԱԽԱԾՈՒՆ. — “Եւ եղեւ բերան իմ իբր բարձրակառն վառեալ յոսկերս իմ եւ կամեցայ համբերել եւ ոչ հանդուրժեցի՛, Զ. Գ. Պաւղ, Էջ 387. ասորի բնագիրն ունի յօաչոյ յօաչոյ = sicut ignis exaestuans (Graffin, Pat. syr. I, Էջ 711—712), որուն հետեւելով հայերէն բնագիրն ուղղելու է անպաճան պիրբեւ հուր բորբութեանն, հատուածա յառաջբերութիւն է Եթեմայ է, որ Եօթանամնից թարգմանութեամբ ունի “Եւ եղեւ ի սրտի իմում իբրեւ զնո՞ւ վուշուլ, բորբուքեալ ընդ ոսկերս իմ ի, Զ.”

ԲՈՑԱԽԱԾՈՒՆ. — “Բոցական հրատք տապայ ժամակաց ամարայնոյ, Բարս եղ, Վեցօր, Էջ 124, յոյն բնագիրը հայ թարգմանչին ստեղծագործած այս հինդ բառերու դէմ ունի միայն միակ բառ մը՝ “ամառն”, Յ. Է. Ր. (Migne, Pat. gr. XXIX, Էջ 133). “Եւ յայսցանէ պարտիմք իմառաւլ բոցական ճառագայթից արեգականն . . . եթէ որչափ տագութիւն ունին”, անդ, Էջ 126, նախաբնագրին մէջ ուրացուս բառը միայն կայ, որուն համազօր դրուած է հայուն “բոցախառն ճառագայթիք արեգականն”, Ճոռմանարան ասութիւնը, ինչպէս նկատած է արդէն Հ. Բ. (Ա, Էջ 509). Ուկեբ երանի վասն Հերովդիադպայ ճառին դասական թարգմանիչն ալ դիտէ գործածել եւ զաղբերացն զստինս զյորդառատ ջուրցն տապն բոցական կիզըր եւ ցամաքեցուցանէր, ասութիւնը, Մեկն. Պաւղ, Բ, Էջ 618.”

***ԳԻԾԵՐԱԽԱԾՈՒՆ.** — Երիցս իբրեւ մակրայ գործածուած է՝ “Քլչերական հասանէր ի վերայ Յամնէացւոցն, Բ, Մակաք. ԺԹ, Զ = չատօն լամնւաւ սսխծն էնպիթալան, “զհըրմանն աբբունի զիշերախառն կատարեալուն Գ. Մակաք. Ե, 10, յոյնը գարձեալ սսխծն, “Յովրամ կանխեալ գլչերախառն պատել պաշարել վաներ զեդովը, Բ, Մնաց., ԻԱ, 9

(բնագիր՝ Խալաթեանց), միւս օրինակնունի Հանիկել հէլլէրակունակատել պատել պաշառել (պակասէ՛ վաներ), յՄնըդարձեալ սահմանը, Մնացորդաց սովորական բնադիրն ունի եւ եղեւ ի յառնելն նորա հէլլէրէ, եհար եղու զայնոսիկ որ պատեցին զնա:

ԳՈԼԱԽԱԽՈՒՆ. — «Յանկարծակի յայտնեցաւ արեգակն հուլիսիւն եւ արձակեաց զնշոյլ» Քաղցրահայեաց ճառագայթիցն Վկայք Արեւելից, էջ 101, նոյն մատենագրին մատգարձեալ եւ ոչ ամառն ցամաքեցուցանել հուլիսիւն տապով, էջ 59 (Հրատարակութիւն Գ. Տէր-Մկրտչեանի), տես նոյնպէս անիկանի համարէն ի մարգաց ամսեանն պէս անիկանի համարէն ի մարգաց ամսեանն ի վերայ ամենայնի հուլիսիւն տապն արեգակն ուրի, Եփրեմ, Ա, էջ 335, ուր քիչ մը վեր կը գրուի սագել արեգական դադեւնուն զաւրութեամբ իւրովն»:

ԴԻՒՑԱԽԱԽՈՒՆ. — «Իմաստութիւն Յունաց հասց դաստակերտիդ կայսերաց եւ ի մեր էլլագուն Պարթեւաց հասց այցելութիւն, ի փառաց թագաւորաց եւ ի քաջ նախնեաց», Ագաթ., էջ 73:

ԵՂԵԿԱԽԱԽՈՒՆ. — «Եթէ իցէ որ(ս) գործք իւր սոկի իցէ, լուսաւորագոյն լինի, եթէ իցէ որ եղէքնիւնուն իցէ գործովք, արգելեալ կայ ի մէջ հըսն», Կիւրեղ, Կոչ. Ընծ., էջ 322 յայնը կ'ըսէ ը՛ ւտ չալաւածոյ չչչւ տնի որձէն չաւ անսուժութաւուն (չկայ հայուն մէջ), չառակալետ նոյն ունի ուրծ (Հրատարակութիւն Reischl-Rupp, II, էջ 183-184):

ԵՂԵՄՆԱԽԱԽՈՒՆ. — «Յրտահարեցան երեպք նորա յէղին մատուն ցրտոյն, եղեւ եւ արեւակեղ ի տապոյ արեգականնու, Եփրեմ, Ա, էջ 376:

ԺԱՆԿԱԽԱԽՈՒՆ. — «Իսկ հերետիկոսացն մանկունք... ողջունիւն Քրիստոփի զամարշուութեան ժանիւնուն կարգոն ծածկեալ ի ներքութեան ժանիւնուն գրտոյն, Կիւրեղ, Կոչ. Ընծ., տպ. Կ. Պուշտոյ, էջ 58, ոյս ընթերցուածն ունին, ինչպէս այլուր նկատեցինք, նոյնպէս Մատենապէս այլուր նկատեցինք, նոյնպէս Մատենապէս այլուր նկատեցինք, նոյնպէս Թ. 912 Զեդարանիս գեռ ցուցակագրուած թ. 10թ. եւ ՀԲ. «Ճանքիւնուն» բառին տակ համաձայն յոյն բնագրին ու գառաքատաւութեան տակ հենադան աղաւաղուած բառը. տես մանրադանիւններ, Վարդանեան, Բառաբննական մասնօրէն Վարդանեան, Դ. էջ 54-55:

ԺԻԽԱԽԱԽՈՒՆ. — «Իսկ չարացն զկայծ ակունան արբուցանէ եւ զլոյն ծիակուուն հեղձամձուկ նեղութեան տանջանացն», Ագաթ., էջ 278:

ԿՄԴՐԱԽԱԽՈՒՆ. — «Իսկ փղապետն յանհնարին մոլութիւն զգազանսն վառեալ պատրաստէր, ինգեալ գիւռով ինուսիւն յահեղ պատրաստութիւն վառեալ զգիւագին գազանսն, Գ. Մակաբ. Ե, 25. Բառու որքան ալ քերականօրէն մակրայի մը երեւոյթը գոյց կուտայ, սակայն եւ այնպէս յոյն բնագրին օնուն և լութան արքունու (vini cum thure misti) ընթերցուածր կը մղէ զիս հաստատելու ՀՔի հետ թէ գիւռին ածականն է, որ չէ համաձայնած ըստ օրինի իր գոյականին հետ, հմտէ վերն իր կարգին գիւռը խոժոռու, աչտ արձակաւունուն, եւ ստորեւ իրենց տեղը զաւդուունուն, անգիւսաւուն հրեշտակակից և սարհագոյն արարու»:

ՀԱՍԱՐԱԽԱԽՈՒՆ. — «Յիս տեսանեմ աւտար շունչ եկամուտ եւ պատեանքս ստէպ բանալով եւ խփանելով՝ ընդունին զաւգն հասաւունուն, Սեբեր., էջ 136, յայնը կ'ընթեռնու այլազգ՝ սունչաց շար ծ ծագուած անապատութիւնուն բնուականն է այս տեղ եւ ոչ թէ աբուն-բէամբէնին, ինչպէս կը հաւաստէ նախաբնագրիբը՝ ւղ չօւն վուն (ուրեմն պարզ հաստարութիւն), տիշ քայտաւ նօրպահ, սուսպուն պատուածաւ աշակերտ է յիշեցընել թէ բառու ասունացնին ածականն է այս տեղ եւ ոչ թէ աբուն-բէամբէնին, ինչպէս կը հաւաստէ նախաբնագրիբը՝ ւղ չօւն վուն (ուրեմն պարզ հաստարութիւն), տիշ քայտաւ նօրպահ, սուսպուն պատուածաւ աշակերտ է յիշեցընել թէ գաւունտ, Գ.» ունի, «Հաստարութիւն, նոյնպէս ՀՔ յառաջ կը բերէ հատուածունաւուն կողմամբք անկանէ զառաքինութիւնս արգարոցը, անդ, էջ 117, ուր ծանօթութեան մէջ կը տեղեկացընէ Հրատարակիչը թէ «Ճառընտ, Գ.» ունի, «Հաստարութիւն, նոյնպէս ՀՔ յառաջ կը բերէ հատուածունաւուն կողմամբք անկանէ զառաքինութեան, որ ունի իր կարգին պարզաբար՝ չաւ ծանօթութեան, բառաբննական մասնօրէն Վարդանեան, Բ. էջ 54-55:

ՀՈՊԵԽԱԽՈՒՆ. — «Եւ վկայութեամբ զգալուստ որդոյն կարեգք ճշմարէական մարգարէական

իւրականութեածով իւրեանց, անդ, էջ 89, յշնը գարձեալ տարբեր՝ զի չակ հման անտօն պարա տիշ լաւրիշի տեղնից էւս պարասնաւ տւան ձիքաւութիւնաւ ինըրդուաւ (ibid., էջ 101), ուրեմն չկայ հետքը միախառն խառնութեած բացատրութեան, որ ճոխարան հայուն յաւելութեածն է, ինչպէս յաջորդը՝ մարմին կարմաւ է գարմանց աւգոյ, որ մտանէ ժամանակ խառնութեածով, եւ լինի իրբեւ կերակուր ի կենդանութիւնն, էջ 140, որուն հակառական տեղիք չկայ յոյնին մէջ (ibid., էջ 149), տես Հանդ, Ամ. 1923, էջ 151. “զի զոր աւրինակ ասս լերամբք եւ բլուզք եւ ձորովք զյարթ (այսպէս ապ. իսկ ՀԲ աւ անունութիւնութեած տակաւին յայտ առնէ, նոյնպէս . . . , Ուկեբ, Մեկն. Մտթ. Ա, էջ 145, որուն դէմ յոյնը կը գնէ պարզաբար էւս միան փոլօսօփաւ է օծու դրա = “ի մի իմաստասիրութեան հաւասարութիւնն (ՀԲ, Բ, 264). տես իմ սրբագրութեամբս ուրիշ երկու օրինակներ ալ, բառաքննական դիտողութիւններ, Ա, էջ 71–72: Ինչպէս աւուրութեած տեսած է “աւուրութեած տեսակներն, նոյնպէս միամասն էն կերտած են մեր դասականները՝ “միամասն ի դոյականը, հմատէ՝ “կացցուք մնացուք ի պատշաճ միամասն նետան” (այսպէս պարիս առ. մինչ վենետիկեան եղծած է “միամասն օր. մինչ վենետիկեան եղծած է “միամասն” = էռէ տիշ էնք քառասութեած տիշ բանականն” = պրօցհօսդոյշ. “զի եւ եւս յաձախագոյն դատաստաններն լինիցին, Ուկեբ, Մեկն. Պաւղ. Ա, էջ 143, որուն դէմ յոյն ունի անախրած = վերախառնութիւն (ՀԲ. Բ, էջ 264):

ՄԻԳԱԼԻՍԱՌՈՒՆ. — “Զայնք եւ փայլատակունք եւ ամպ միտիւան ի վերայ լրինն Սինայի լինէին”, Ելք, ՃԹ, 16 = չակ նեփէլդ յնօ փան ծից. “Եւ երեւեցաւ կառակք քրովքիւք եւ սիւն ամպովք եւ միտիւան հրովոն, Ադամթ., էջ 160:

ՄԻԶԱԼԻՍԱՌՈՒՆ. — Զազգու մանունց . . . զբրիտաց. որք խառնեալք եւ միջատք անուանին. քանզի ըստ կերպարանաց միջամասն տեսնեան նոյնըստ կերպարանաց միջամասն տեսնեան, Քարսեղ, Վեցօր., պէս եւ անուանն զնոսան, Քարսեղ, Վեցօր., էջ 175 = օնցօ յնր անտա քրօչէլիքաս, ծան ու ու պանտաչօթեւ ինտօման տւաւ գունը (Migne, ibid., էջ 184):

ՄԻԶԱԼԻՍԱՌՈՒՆ. — “Եւ այլք վերատինի ի բարձու զորից իւրեանց կաթեցան եւ հոռը միամասն ի

ներքոյ նոցա եւ ի ծխոյն հեղձնուին . . . Եւս եր, Եկ. Պտմ., էջ 643, որուն գէմ ասորի բնագիրն ունի անզարդ լուս, և (հուր ծխոյ), Wright M. Lean, The eccl. hist. of Eusebius in Syriac, էջ 340:

ՄՐՐԿԱԼԻՍԱՌՈՒՆ. — “Ել Մովսէս ի լեռան Սինէական, դիմեալ եմուտ յամպն մը բարեւն, Զգաւն, էջ 296, ասորի բնագիրն ունի լոկ ամուտ յամպն = յուս ՀՀ, Graffin, Pat. syr. I, էջ 828:

ՈՐՈՄՆԱԽԱՌՈՒՆ. — “Մանաւանդ զինասակար . . . զինեսիութիւնս, զոր այլանդակաշատ ամբարձութիւն տակաւին զրոյս գառնութեան սերմանցն ցանէ ի վերայ սրբութեան սերմանեաց ուրամատուան ուսումն, որք ի հանձարավաս աւուրույնեաւուն սովորեալ են՞? Թուղթ Սակակայ առ Պրոկլ, (Գիրք թղթոց, էջ 10). յայտապէս եղծուած է այստեղ հատուածը, զոր կարելի չէ մերձեցընել քերականական օրէնքի:

ՊԱՂԱՏԱԽԱՆԱՌՈՒՆ. — “Եւ եղեկիս մատոյց զաղաւթ չերմեռանդ եւ Ասս մատոյց զպաղէտ աղաւանաւք . . . եւ մատուցին զաղաւթս պալութեածներն, Զգաւն, էջ 339, ասորի բնագիրն առանց ածականի է՝ “մատոյց զաղաւանս” = յաւառ աչ; (Graffin, Pat. syr. I, էջ 609, հետեւաբար կարելի չէ վճռաբար ըսել թէ բառս ածականաբար գործածուած է հոս թէ մակրայօրէն. առաջին գէպքին, կը շեշտենք թէ ածականը դարձեալ չէ համաձայնած գոյականին հետ տես, վերը “իւրիկիւան” բառը:

ՍԱՏԱՆԱՑԱԽԱՆԱՌՈՒՆ. — տես ՈՐՈՄՆԱԽԱՆԱՌՈՒՆ:

ՍԿԱՆԱՑԱԽԱՆԱՌՈՒՆ. — “Եւ ոչ մաւրք եւ ոչ ջրաշեղք եւ ոչ միտիւան խոնաւութիւնքն լինէին դատարկք իհրամանէն . . . զի գորտք եւ ճանճք եւ միտիւք յայտ է թէ ի միտիւան խոնաւութենէն բղիսեցին, Քարսեղ, Վեցօր., էջ 137, շատ համառօտ է այստեղ յոյն բնագիրը՝ չու օնձէ ծոսան չն լին ծոս չակ տէլ չաս տօս նծատօս նին, Երկրորդ հատուածին գէմ յոյնը կը գնէ “ի նոցանէն, գերանունը” էն անտան (Migne, ibid., էջ 148):

***ԱՐՄԱՋԱԽԱՆԱՌՈՒՆ.** — “Արմաջախանաւութիւնն առիւծաբար յարձակէին ի վերայ գնդին թշնամեացն, Բ. Մակաբ., ԺԱ, 11 յոյնը միայն լեռնտյջծն, չկայ հետեւաբար “վարշավիւան” ի համազօր ասութիւն:

ՏԱՊԱԽԱՆԱՌՈՒՆ. — “Հրամայեաց Աստուած հողմոյ խորշակի աւուրույնէն, Յովնան, Գ. 8 =

πνέυματι καύσωντι, ζυγοντιοντι. "Τερετικόν ηγοητον την θεοτηταν γροπεγήθην, θεοτητον, διλ., 17 = ὁς ἀνεμον καύσωντι, ζυγοντιοντι. "τετρετικόν ηγοητον την θεοτηταν γροπεγήθην πνευματικόν αγιον γροπεγήθην τετρετικόν ηγοητον πνευματικόν (= θεοτητον), Migne, Pat. gr. XXIX, էջ 100. ζυγοντιον την θεοτηταν ηγοητον πνευματικόν αγιον γροπεγήθην τετρετικόν ηγοητον πνευματικόν (= θεοτητον), Wright-McLean, The eccl. hist. of Eusebius, էջ 39.

ՏՂՄԱԽԱՆԱՐԻՆ. — "τετρετικόν αρκին ի գուր տրամփունոն, Զգաւոն, էջ 389, ասորին դարձեալ սեռականով" կ գուր տղոյ = Խօհաց լաւոն, Graffin, Pat. syr. I, էջ 713.

ՑԱԽԱԽԱՆԱՐԻՆ. — "Ոչ բոյս, ոչ դալարի եւ ոչ ծաղկի, ոչ ի ծայրս կաղնեաց բողոք եւ ոչ էրան շաղամիանոն, Ոսկեբ. Ճառ վասն Հերովդ. (Մեկն. Պաւղ. Բ.) էջ 618, յայն բնակիրն ունի պարզ օճախ անքաջ և նըրօսօս.

ՔԱՂՑՐԱԽԱՆԱՐԻՆ. — "Հեն ինչ աւգուտ հեշտական + աղցրամիան աւդք գարնան (ւ)ոյ մարմոյ (ապ. Հաւթանց) որ ի տապոյն գոլանայցէն, Ոսկեբ., Մեկն. Ես., էջ 302, " + աղցրամիան շնչել աւդոյն գարնան (ւ)ոյ, Բարսեղ, Վեցոր. էջ 124, յայնին պարզ գարունն ալ (չար) այս ձեւ հայացուցած է թարգմանիչը, հմանէ վերը "բայցրամիան", եւ "մեղմամիան" բառերը, " + աղցրամիան բանիք ողբքէ "եղնիկ, էջ 62: "Զերմ եւ + աղցրամիան աւդ շնչէն, անդ, էջ 195 յայնը միայն ձևական ձևութեան աւդ տնօն աւդ տնօն ձերա սոնցիւսան. ibid., էջ 201. "շնորհեա (մեզ) զաւդս + աղցրամիան եւ առողջս, Բարսեղ, Պատարագ, էջ 148 = ընքրատօնս խաւ էպօքելէւս տօնս անքաս դմէն չարտութիւն.

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱԽԱՆԱՐ

ԹԻՏՈՂԱԽԹԻԻՆՆԵՐ ՍԱՅԵԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՄԸՍԻՒՆ

(Հայութական-թէւու)

Գ. Պակասորդ տառեր:

Ինչպէս տեսանք Գ. Հախվերդեանի յառաջաբանից՝ Սայաթ-Նովայի ձեռագրի մէջ տեղ տեղ պակասել են ձայնաւոր եւ բաղաձայն գրեր: Մեղ թւում է, որ երգերի բնագիրը կազմելիս հրատարակիչը երկու տեղ մոռացել է պակասորդ գիրն իր տեղը դնել:

1. Այսպէս լր երգի չորրորդ տան մէջ կարդում ենք.

Խօստօվելիս արած միխկը, չանիս ինքա՞ր, Սայաթ-Նովա. Նախ՝ "խօստօվելի բառ չկայ, երկրորդ՝ տանաւորի չափը եւ տողի հատածները պահանջում են, որ տպուի:

"Խօստօվանիս | արած միխկդ | չանիս
ինքար | Սայաթ-Նովան":

2. Խ երգի վերջի տան մէջ կարդում ենք.
Իղարէմէն շուտ անցկացար ուր է եարսուն տարին:

Թէեւ թիֆլիսի բարբառում "երեսուննը" "եարսուն", է, բայց կայ նաեւ "եարասունն ձեւը. այստեղ չափը եւ տողերի հատածները պահանջում են, որ լինի "եարասունն.. այսպէս"

Իղարէմէն | շուտ անցկացար | ուր է
եարա | սուն տարին |

Դ. Բնագրի սխալ ընթերցում եւ սխալ գլւաղարծութիւն:

1. ԽԶ երգի մէջ կարդում ենք.

Էշնէմէդդ խմած մաստ էկած
Գլուխս մաշին վախստ էկած

Սայաթ-Նովէն իմ տիսդ էկած

Աչսկի լուս ուր իմ ասի,

Սուր չիմ ասի, զուր չիմ ասի,

Տուր չիմ ասի...

Թւում է, որ այս հատուածի երկրորդ տողը պէտք է լինէր. "Գլուխս մաշին ուստ էկած", Եղած ձեւով՝ տողն անհասկանալի է եւ յանգն աղքատ: Հրատարակիչ ծանօթութիւնից գիտենք (տես էջ 172) որ այս երգը գրուած է եղեւ